

АГРАРНО-ПРОМИСЛОВА ІНТЕГРАЦІЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Нестерчук Ю.О. кандидат економічних наук, доцент

Уманський державний аграрний університет

Розглянуті особливості сучасних умов розвитку інтеграційних зв'язків в агропромисловому комплексі. Сформульовані основні напрями створення інтегрованих структур. Досліджений вплив ринку на динаміку розвитку аграрно-промислової інтеграції та формування її характерних особливостей.

Особливістю сучасних умов розвитку ринкових відносин в агропромисловому виробництві є розширення інтеграційних процесів, що в основі має посилення господарських функцій нових форм усупільнення виробництва на вертикальному рівні. Вітчизняний та зарубіжний досвід доводить вищу адаптованість та ефективність в умовах ринку інтегрованих структур, що об'єднують в своєму складі всі ланки від виробництва сільськогосподарської продукції до реалізації її споживачам [1,2,3]. Це зумовлює об'єктивну необхідність розвитку спеціалізації та інтеграції та визначає їх позитивний вплив на підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та якості кінцевого продукту.

Динаміка процесу налагодження інтеграційних зв'язків між товаровиробниками, підприємствами переробної промисловості та торгівлею, становлення і розвиток нових форм організації виробництва в аграрній сфері передбачає наявність певних передумов: матеріально-технічних, соціально-економічних, організаційно-виробничих.

Саме поглиблення структурних організаційно-технологічних зв'язків сприяє росту потенціалу ринку, а розширення міжгалузевих – його повному розкриттю. Труднощі формування повноцінних ринкових відносин в агропромисловому комплексі нашої держави пов'язані значним чином з дезінтеграцією виробничих структур в сільськогосподарській та переробній сферах на етапі реформ, неврахуванням альтернативних ринку форм

координації в межах організації агропромислового комплексу, котрі мають органічно та функціонально пов'язуватись з потенціалом власного ринкового обміну та обумовлюватись процесом перетворення меж виробничо-функціональної взаємодії, зміною якісних рівнів структурного, організаційно-технологічного розвитку.

Оскільки різні економічні об'єкти розміщуються та розвиваються в різних економічних середовищах, вибір варіанту інтегрованих формувань відбувається в складному взаємозв'язку економічних та організаційних відносин на рівні підприємства, галузі, регіону, комплексу пов'язаних виробництв тощо.

Дослідження методичних підходів до обґрунтування розвитку інтегрованих формувань в агропромисловому виробництві свідчить про наявність таких основних етапів цього процесу: формулювання проблеми, концепція об'єкта, визначення структурних параметрів, оцінка параметрів. Формально вирішується завдання переходу організаційно-економічної системи об'єкта із поточного стану до бажаного в залежності від сукупності наявних факторів виробництва. Виробничі можливості в агропромисловому виробництві не є сталими, вони можуть збільшуватись із збільшенням пропозиції ресурсів, технічного прогресу, умов розвитку різномасштабних адміністративно-економічних суб'єктів господарювання. Тобто ринкові умови в АПК територіально неоднорідні, адже маємо диференційовані умови функціонування ринку; ринкову інфраструктуру; регулятори ринку.

В таких умовах власне аграрний ринок, що є результатом та передумовою спеціалізації сільськогосподарського виробництва, відчутно впливає на територіальну аграрно-промислову інтеграцію, розвиток якої тісно пов'язаний з розглядом низки аспектів господарської організації новостворених виробництв, тенденцій зміни руху науково-технічного прогресу, існуючого взаємоорієнтованого споживання ресурсів, спеціалізації транспортної мережі, особливостей топографії та інженерного устрою територій та можливості розвитку сфери соціальної інфраструктури.

В сучасних умовах сформувались такі інтегровані структури, діяльність яких ґрунтується на реалізації спільних інтересів в об'єднанні виробництва сировини, переробки та реалізації продукції:

- створення в межах сільськогосподарських підприємств локальних виробництв з первинної переробки продукції і торгових точок з її реалізації;
- створення підприємств з функціонально-технологічними партнерськими взаємозв'язками (нерідко на основі стійкої домовленості);
- організація юридично самостійних підприємств, що мають функціонально-технологічну цілісність, в інтегровані формування з централізованими організаційно-розпорядчими органами.

Перші два напрями не дають відчутного ефекту для сільськогосподарських товаровиробників, оскільки є ризик втрати сировинної зони через проблеми неплатежів, низького рівня доходності партнерів та недосконалої організації виробництва. В зв'язку з цим якісно новим аспектом в економічних зв'язках сільського господарства, переробної промисловості та інфраструктури є відособлення аспекту розвитку інтегрованих формувань як ринкового виду зв'язків різних контрагентів, відносин суб'єктів власності та однієї з умов формування нової аграрної економіки, що базується на самовідтворенні та підприємницькій ініціативі.

В ринковій економіці господарюючі суб'єкти самостійно визначають вид інтеграції та економічну форму інтеграційної взаємодії, проте характер інтеграції цілком закономірно визначається особливостями галузевих ринків. Відбувається перехід до швидкого та гнучкого реагування на кон'юнктуру ринку, що передбачає перебудову взаємовідносин між виробниками та споживачами. На зміну вертикальному характеру інтеграційної взаємодії приходить горизонтальна інтеграція децентралізованого або частково централізованого типу, де всі суб'єкти аграрно-промислового виробництва утворюють єдину інноваційну мережу, в основу якої покладено взаємний обмін науково-технічною та комерційною інформацією, фінансове забезпечення та організація ринку збуту.

Важливим фактором ринкової кон'юнктури являється ступінь конкуренції, що безпосередньо визначає розвиток інтеграції. Підприємства АПК об'єднують зусилля частково для того, щоб протидіяти конкурентам ззовні. Руйнуючу конкуренцію змінює інтеграція та об'єднання зусиль та інтересів підприємств, що виробляють недиференційовану продукцію. Оскільки в такій формі існування конкуренції з'являється загроза монополізації та підриву ринкового механізму, необхідно розробити комплекс заходів, які б перешкоджали інтеграції в монополію.

Для запобігання таким небажаним наслідкам інтеграційна стратегія повинна передбачати збереження автономії та дотримання антимонопольного законодавства, а також заходи із усунення небажаних інтеграційних взаємодій. З цією ж метою необхідна побудова надійних галузевих бар'єрів, що перешкоджають надмірній централізації організації та концентрації капіталу та дозволяють зберегти аграрно-промислову інтеграцію як форму конкуренції.

Таким чином, в контексті ринкової трансформації в нашій державі, розкриття ринкового потенціалу агропромислового виробництва можливе на основі розвитку інтеграційних можливостей у виробництві з обов'язковим аналізом таких основних умов: скільки слід виробляти – який об'єм продукції; яку частину наявних ресурсів слід використовувати у виробничому процесі; який набір товарів та послуг буде найповніше задовольняти матеріальні потреби суспільства, як цю продукцію виробляти – тобто як має бути організоване виробництво; які підприємства повинні здійснювати виробництво і яку застосовувати технологію; як повинна розподілятися продукція економіки між споживачами – хто має отримати цю продукцію; чи здатна система організації інтегрованих структур адаптуватись до зміни споживчого попиту, постачання ресурсів та технології виробництва.

Створення інтегрованих аграрно-промислових формувань – одне з важливих напрямів виходу АПК та його галузей із кризового стану та

деградації. Розробка та реалізація заходів із створення економічних умов для розвитку аграрно-промислової інтеграції вкрай необхідна для повнішого використання наявних виробничих потужностей, подолання локального монополізму в галузі переробки, обслуговування і торгівлі, залучення інвестицій в аграрний сектор та є одним з найважливіших завдань органів управління агропромисловим комплексом всіх рівнів.

1. Алтухов А. Приоритет крупным сельхозпредприятиям всех форм собственности // АПК – экономика, управление. – 2005. - №3. – С.24-28.

2. Бурковська А.В. Розвиток інтеграційних процесів як важлива умова формування ефективного ринку аграрної продукції // Економіка АПК. – 2004. - №12. – С.106-109.

3. Яхієв А.М. Розвиток інтегрованих агропромислових формувань на інноваційній основі // Економіка АПК. – 2005. - №9. – С.15-19.

Рассмотрены особенности современных условий развития интеграционных связей в агропромышленном комплексе. Сформулированы основные направления создания интегрированных структур. Исследовано влияние рынка на динамику развития аграрно-промышленной интеграции и формирование ее характерных особенностей.

Some peculiar aspects of the modern conditions of the development of integrating relations in the agro-industrial complex are considered. The main trends in creating entities were identified. The effect of the market on the development dynamics of agro-industrial integration and the formation of its features was studied.